

Шешир професора Косте Вујића, Милован Витезовић
Знаменити професор и још знаменитији ђаци

Замислите да сте ђак и да имате професора који разуме ваше проблеме и ваше таленте, верује у вас, склон је шали и не ограничава вас забранама и крутим правилима професора чији дух ће увек бити уз вас. А ако сте професор, замислите да са друге стране катедре, имате генерацију превејаних спадала, враголастих шаливџија зачуђених животом, а опет, спремних за велика дела – генерацију која ће променити не само ваш живот, већ ће дати изванредан допринос култури и науци једног народа, али и читавог света.

Уколико прочитате роман „Шешир професора Косте Вујића” који је књижевник Милован Витезовић објавио 1981. године, упознаћете и таквог професора и такве ђаке: професора немачког језика Косту Вујића и његову последњу генерацију матураната, младе, а већ велике људе којима ће се поносити и Прва мушка гимназија у Београду и читав српски народ. Тих година, уочи последње деценије 19. века, у доба великих идеја и вртоглавог напретка човечанства, Београд су красила насмејана лица и ведар дух Михајила Петровића Аласа, Јаше Продановића, Јована Цвијића, Милорада Митровића и Павла Поповић, али и бројних других матураната, који као Витезовићеви јунаци Бранислав Рајић и Василије Симића, неће постати надалеко познати, нити променили свет као поменути њихови вршњаци, али ће постати ваљани људи. Њихов велики узор био управо разредни старешина Вујић, доброћудни и оригинални човек, познат по својој љубави према језику, књижевности, несвакидашњем педагошком приступу ђацима, али и хедонизму и односу према уређењу човекове околине. Зато су му спевали оду и скидали краљеву слику да закаче његов портрет.

У гимназији оног доба важила су строга правила, па је историјска подлога Витезовићевог дела проистекла из бројних анегдота које сведоче о томе како их је најпознатија Вујићева генерација често кршила. Било да је будући познати песник, Милорад Митровић уз помоћ славног математичара Михаила Петровића Аласа изводио серенату под прозором ћерке министра Маринковића, или да је Јаша Продановић будући политичар, износио напредне идеје, или да су виспрени ђаци у шали скрили голуба испод професоровог шешира, све се, ипак, разрешавало кроз шалу и смех. „Све мангуп до мангупа“, знао је да каже професор. Време је показало да је ова његова реченица могла да гласи и све академик до академика. Вујић, памтећи своје младалачке лудорије и испаде за време школовања током кога је друговао са великим роматичарским песником Бранком Радичевићем, имао је дубоко разумевање за младост и увек је био на страни својих ученика. Често се сукобио са директором школе, Ђуром Козарцем, који се држао прописаних правила, истичући да су матуранти измакли професоровој контроли и да су прекорачили све границе пристojног ђачког владања. Чувени Вујићев одговор у одбрану својих ђака показује колико је веровао у њихове дарове и снагу. Србија ће са њима прећи своје границе, био је с правом уверен професор.

Они су заиста били ђаци којима је и требало опраштати све несташлуке, јер су постизали изузетне успехе, на понос професора Вујића. Мада су често правила кршили због расејаности и заглданости у своје идеје, попут географа Јована Цвијића, сви, чак и мудри Љубомир Стојановић, будући филолог, и Павле Поповић, историчар књижевности, радо су и после часова одлазили да помогну професору, да му обаве куповину или помогну при селидби на коју се одлучивао сваке године. Неретко их је професор после часова одводио у природу да тамо читају и преводе дела са немачког језика или да пошумљавају околину престонице. На овај начин, он их је васпитавао да воде рачуна о природи и воле је. Био је нарочито благонаклон према ђацима који су, попут Василија Симића, долазили из руралних средина и школовали се уз велика одрицања. Није марио за оне који су у свему били узорни и послушни, већ је неговао слободоумност и храброст код генерација које су долазиле.

Инспирацију за ову књигу, Милован Витезовић, савремени српски писац који се најчешће бавио темама и личностима из српске историје, добио је прочитавши једну колумну Михајила Петровића Аласа о Првој мушкој гимназији, најоргиналнијем београдском професору Кости Вујићу и његовим ђацима. Брижљиво је истражио историју школе која се налазила у Капетан Мишином здању и биографије њених славних ученика. Једино уз тако обиман истраживачки рад, могло је и настати овакво дело, препуно детаља из школског свакодневног живота, који нам приближавају и далеко доба и његове актере. Зато је Витезовићево дело преведено на бројне језике и доживело две популарне екранизације. Књижевник Бранко Ћопић је, поводом овог романа, записао: „Сви смо ми изашли из некавог шињела. Само се, богати, овај Витезовић, извукао из *Шешира професора Косте Вујића*”.

Верујем да би се већини мојих вршњака данас допао овај роман, без обзира на то што приказује прошло време и јунаке који, само на први поглед, нису слични данашњим ђацима. У сваком младом човеку, жељном лепоте, знања и игре, има духовитости и шеретлука Мике Аласа, Јована Цвијића, Милорада Митровића и њихови другова. Ти мангупи у нама ни данас често не наилазе на разумевање и подршку одраслих. Зато ми се чини да је професор Коста Вујић, који је ишао на суд због тога што му је каменорезац на споменик уклесао цифре које су слутиле да ће умрети не дочекавши 20. век, човек по много чему слободоумнији и ширег духа него многи наши савременици.